

PLATE 2
PLASTER ROSE. KONST. MORWA (20 stypania 1791)

M O W A

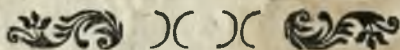
J. W. JCI PANA KAZMIERZA KONSTANTYNA HRABŁ

P L A T E R A

KASZTELANA GENERALNEGO TROCKIEGO JAKO WY-
ZNACZONEGO DEPUTATA DO KONSTYTUCYI Z SE-
NATU WIELKIEGO XIĘSTWA LITEWSKIEGO.

Na Dniu 20. Stycznia Roku 1792. Miana.

Dzięki winienem woli Seymu Nawyższéy, iż téyże determina-
cya wyprowadziła mnie z nayprzykrzeyszéy pozycyi w walce po-
sufuszeństwa z przekonaniem w któręy albo konwikcyą powadze Prags,
albo tę ostatnią konwikcyi poświęcić należało koniecznie czasu o-
statniego turnowania się naszego: trzeba było N. S. pierwéy ani-
żeli Wafza następną wola z więkzości głosów wynikała, pierwsze
wyrzeczenie zniszczyła; trzeba było mówię albo odgadnąć, że
prz konanie własne przy towarzyszącęy opinii publiczney w sku-
t u nieokaze się bydz występny, albo w przykrzym decydowaniu
przeciw własnéy konwikcyi wystawić siebie na szmer publiczności
przez ślepe uleganie decyzyi Seymowéy iuz w przody nastałéy;
obrałem w prawdzie ostatnie Negatywe poszedłszy za Kardynał-
nemi Prawami, bo przez posufuszeństwo naylepiéy uczy się rozka-
zywać: nie odstępuję i dzisiay od tego prawidła, bo woli Wafzëy,
mówię za Seymikami w materyi téyze iuz w prowadzoną bydz
mającęy.

Dany czas całotygodniowy do dopełnienia przez Deputacyą Konfytucyjną obowiązku téyże, obrócony na przyftosowanie myśli udzielnie przez Seymujących podanych do pracy Deputacyi Rządowéy, wyftawił to dzieło, które iuż dziſiaj pod decyzyą iść powinno; Jeſt ono treścią pryncypalnych prawideł w Proieckie Deputacyi Rządowéy umieſzczonych, którego raczéy trzymać ſię aniżeli ſzczególnych Proiektów honor i powaga famychże Stanów nakażywały, gdy zwyroku tychże Deputacya Rządowa, podług zaſad w Prawo dla ſiebie zamienionych pracę ſwą dokonata. Nic za tym nowego mieć niebędziecie przed ſobą N. S. i nic coby przez deliberacyą nie tylko Seymujących Osób, lecz Narodu całego nie przeſzło. A gdy dzieło uporządkowania tego Aktu, któren wolności Narodowéy początkową ieſt zaſadą, i iakoby téyże węgielnym Kamieniem, iuż ma zwyroku Waſzego w Prawo bydz zamienionym, temu któren dopełnił powinności Deputata w Konferencyonalnéy Izbie, niech będzie wolno N. P. Skonfederowane Rzplitéy Stany iako wiernéy Radzie wſtępnie nie które przełożyć uwagi.

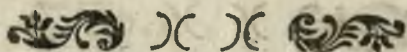
Słychać tu było iuż i w téy Izbie, że iakie Seymiki, takie Seymy; iakie Seymy, takie Prawa; iakie Prawa; taka Ekzekucya, taki Rząd wkoń u taka ſzczęśliwość Narodu, któż przeto z nas duchem prawdziwego Patryotyzmu pałaiący a zdoſwiadczenia przekonany o tyſiącnych w Seymikowaniu defektach nie chwyci ſię innego od byłego dotąd ſpoſobu? Kto niezechce w pracy uſzczęśliwienia wſzytkich, z tey ſię wyzuwać na czas oſobiſtości która naymniejszą zawsze do uſtawienia prawideł bez ſtronnych ſtaie ſię zawada? Kto znas niepowinien zapomnieć na tén moment, że rozległość Maiątku albo Osób Dómu rozrodzonego daie mu ſpoſobność do mamienia Braci uboższych, których interes zapłaſzcz bie-

rze się popularny dla ukrycia własnych widoków, do zaradzenia tychże prestéy Wiary groźbą albo datkiem zawiedzioney, do wystawienia nawet tychże zdrowia i Zycia na śmiertelne zbóieckiego żelaza ciosy; że Urząd pierwszeństwem w Powiecie oznaczony albo powagą Sądownictwa straszny, trząsać może tyfiacami krefek iuż podchlebnych, iuż boiaźliwych a zawsze prawie Hassu, Justrygi, albo zemfity fzczeńsiwego Demagogi potakuiących? Kto sfowem znas tą iuż czyftą myślą nieprzyftąpi dzifiaj do Oltarza Swiętęy że tak rzec sfufznie mogę wolności, dla złożenia na nim iedyne naymifzēy Ofiary Egoizmu i przywatnego zamiaru przyćmionego tylko zawsze powłoką rzadką udanego Dobra publicznego?

Smiało powiem N. S. iż tego po nas i wfpół cześni Bracia i potomność sfpedziewać się chcą, mogą oraz chcieć zupełne mając prawo; i tych to iest wołą Jednogłośną abyśmy wyzuwfzy się z tego co nas iako ludzi mamieć mogło w zbiorach Powiatowych przez to naydzielniey charakter publicznęy osoby sfprawdzali, abyśmy przedsię biorąc ułożenie Seymików ile możności naylepszych, dla doycia do tego, od fzczególnych sftrzegli się wprawodawftwie dodatków któremi naylepsze częfto kaliczemy dzieło; abyśmy wreście tę wpowadze nafzēy istotną różnicę mieli sobie przytomną, iż naywyższa moc Prawodawcza wzbiorze tylko iednouftnego okrzyku albo więkfszości zdań zawiera się, a kaźden znas co do ofobiftości fwoiey nie iest iak tylko punktem względem cyrkułu, nie nieznaczącym oddzielnie, lubo w złęczeniu z innemi i w równęy odległości od *Centrum*, do udoſkonalenia figury istotnie iest potrzebnym.

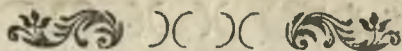
Wfzak same N. S. przekonanemi iestęście, że wfzyftko i wnętrznie i zewnętrznie woła, iż nam Rządu potrzeba, Rządu w Ma-

xymach któreby iak katechizm Polityczny Wiarę Obywatelską od Dzieciństwa gruntował, Rządu w składnym do Prawodawstwa przystępowaniu i porządnym przez nas, nam samym rozkazywaniu. Rządu naycelniejszego dla nas (bośmy wtym zawsze błędzili) Rządu mówię w Wykonawczych po Kraiu iuż Cywilnych iuż Sądowych oddziałach, Rządu nakoniec w pośrzedniczey powadze pilnuiącey i przynaglającéy aby Prawa nie tra-ciły swey mocy przez występne w Exekucyi ściślezy zwolnienie, te wszystkie względy miała w Uwadze przezornéy Prześwietna Deputacya do ułożenia formy Rządu wyznaczona, a gdy wiel-bć nam należy równie Patryotyczne iak i pracowite dzieło tész, nie mogła powtarzam to ieszcze raz Deputacya Konstitu-cyina nie dać pierwszeństwa Proiektowi niepartykularnemu lecz Seymowemu i dla tsey ofobliwie przyczyny iż iednym ogniów ciągiem gdy są związane Seymiki z Seymem,, a z tych Rządowych Aktów wypływaią wszystkie wykonawcze Mygistratury, trzymać się raczey należało planty wszystko obeymującéy, ani-żeli Uwag oddzielnie podanych, z których wszakże ieżeli wszy-łtkie pomieszczonemi bydź niemogły wtreści iuż tu przeczytaną bydź maiącey nie traci żaden z was Prawodawców zacnych Prawa swoiego do wystawienia Stanóm permowencyi wami powoduią-cych, w życzeniu składu Seymików innego od podanego.

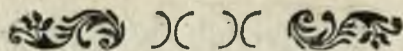
Niechay mnie iednak częstym głosu zabieraniem grzeszyć niechacemu za iednym pozwolenia użyciem wolno będzie co do Seymików to ieszcze powiedzieć co więkšzey waszey N. S. po-trzebować może ostrożności, a nad czym mniéy się zařtanawiać bezpiecznie możecie.

W moim poięciu dziełę nayprzód obiekt tych to szano-wnych porządney wolności Aktów na rzecz a kształt Seymików,

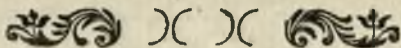
na Materyą, to iest i formę onych, z których pierwsza istotę, druga przypadkową wystawia własność, pierwsza po dojrzałym zażanowieniu się w światłych a krótkich zawartą bydz powinna Maxymach, których prawdy niezmiennie pokolenia iedne drugim dla wieczney stałości podawać powinny, druga zaś od czasu, Wieku, Ludzi, i okoliczności gdy naywięcey zależy zmiana i poprawa oney iak potrzebną bydz może z czasem, tak przez to samo szkodliwą bydz nigdy niepowinna. Pod rodzaiem rzeczy Seymików mieszczę władzę Narodu rozdrobioną na zgromadzenia Powiatów i udzielnosc tézże władzy co do wyboru z pomiędzy siebie i dla siebie Sędziów, oraz Postów na Sejm; a dalej dochodząc calca w téj mierze przywileiu różniącego wolność Narodową od samowładztwa nayduię bydz ieszcze rzeczą Seymików. *Nayprzód* Osoby które mają i mieć powinny Prawo radzenia o sobie względnie possefsyi dzielącey aktualnie wspólny interes, względnie załugi do korzyści powszechnéy przez kontrybuowanie do składki publiczney i względnie Wieku obiecuiącego radę dojrzałą. *Powtóre* Instrukcye na Sejm, które ponieważ skazówką tylko do Prawodawstwa bydz powinny, Zbiór Powiatowy w swoich nakazach tak równie pamiętać winien na to, że iest częścią tylko Narodu, iak obrany tegoż zbioru szczegulnego reprezentant że iest częścią tylko Prawodawczego ciała.

Pod rodzaiem formy Seymików zawieram mieysce które zpodziału Kraiu na Prowincye na Woiewodztwa a tych na Powiaty naturalnie wypływa zbiór Obywatelów czy osobiście, czyli przez wybranych na Seymik zieżdzaiących czas zbieraiący tychże dowłaściwego i ułożonego Prawem Powiatowego centrum porządek w Rodzaiach czynności, i takiż w Deczyzach; ubezpiecze-

nie skutku Seymikowego aktu, i postrach na wszystkich burzycielów porządku, rzucony w karach przepisanych i Sądach wytkniętych; a to wszystko lubo niezmienności Cechą nie może być naznaczonym, nieprzeto jednak małoważonym w Prawodawstwie być powinno czyniąc co od czasu i okoliczności dzisiejszych należy, i tak sprawiedliwie doświadczonemu zaradzając złemu, iak każdy z przyszłych Seymów będzie miał prawo co do formy Seymików poprawować w czasie następnym, już nasze nieopóstrzeżone omyłki, już co nastąpi w biegu innej pozycyi Kraiu i ludzi, a czego się dyktay domyslać ani możemy ani powinniśmy.

Znacie to wszystko Najjaśniejsze Stany i lepiej jeszcze o demnie, czuję Ja sam nawet, zapalony miłością Kraiu silniéy aniżeli wydać mnie w nieudolnych słowach jest możliwym, przekonany też niewątpliwie jestem, że Duchem żarliwości bezstronney zagrzani zacni Prawodawcy opuścicie łatwo przywiązanie się do własney Opinii abyście pozostałym Braci i Ojczyźnie czym rychléy to wystawili ukończone Palladium do którego pomyslnosc przyszła jest niewątpliwie przywiązana: Może się myślę zbytnią otrzymania Rządu rychle dobrego i stałego chęcią zapalony, gdy pisałbym się nato nawet, abyśmy nie mogąc życzyć dłuższej trwałości sobie od téy która Rzeczy Pospolite Grecie i Rzymką do najwyższego pomyslnosci i sławy przyprowadziła szczebla, abyśmy mowię Nummom Solonom czyli Likurpm budowę całą powierzyli Rzędowi, którego nietayne a Jstote defekta, możniéysza w kilku wybranych bezstronność, łacni poprawić zdoła, aniżeli zbieg myśli licznieyszych, mnostwem zagrzonych, a w Końcu zmieszanie tylko uwag wystawiających.

Lecz podobno zoftanie to wlyzftko w chęci, acz nie iednego zemną równie myślącego, gdy okrom zbocznych powodów flowa nam tylko iefzcze fame Senatora, Pofta, wolności, Inftrukcyia, mocy Przewodawczéy, powagi wykonawczej, ftraży nad Exekucyą i tym podobne są wiadomemi a znaczenie i Iftota onych, różnica oddzielna wlyzftkiego, i Metodyczny związek od tego chyba zależy czasu w którym mocy Kraiowe na wzór ogromnych zbarzonego Morza bałwanów, ieden drugiego naftępnie zanurzających za ufpokojeniem się Wichrów, też pobudzających niepowrócą cify pogodnéy, a wniéy ufności iedynie mocnéy do ulkutecznienia dzieł wielkiej wagi. Robmyż i pracunymy więc Nayaśniefze Stany przynajmniey tak iak dzifiay możemy, a gdy twoią JW. Marzałku Seymowy była nauptierwszą pracą dla ułatwienia Seymowi wyciągniąna treść—Projektu Deputacyi Rządowej, dla uwielbienia i w onéy niespracowanéy ufilności Twoiey, o przeczytanie téyże a naftępnie o decyzyą bądź Jednogłośną bądź *per Tur-num* udzielną każdego punktu upraszam.

1800

Faint, mostly illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several lines across the upper and middle portions of the document.

3196

XVIII.2.424